

možnily život v něm; bytostí, které vzaly na svá slabá bedra úkoly, s něž nejsou; bytostí, jejichž osud jest jim jaksi vnucen z vnějška nebo povolností jejich nitra, příliš dobrého nebo slabého, ne přirozený výraz charakteru plně vyžitého a rozvinutého, nýbrž tajemná kletba jeho malomoci.

Takový jest tento Tristan p. Mayerův, pojatý velmi samostatně a odchylně od Tristana Wagnerova. Život svými tvrdými plameny dovede na chvíli zapudit z jeho zornic snovou tmou, ale trvale přizpůsobit oko jeho světlu nedovede; zbývá mu po nich jen kolísavá a pochybovačná touha, jen zrazená nejistota, která nedovede nikdy již rozhodnouti, kde jest jeho pravá vlast a opravdová radost i pokoj. Bojovná žena, smělá, hrdá a odbojná Isolda, znamená mu všechny démonické mocnosti života soustředěné v jedinou bytost, slité v jediný tvar: amazona, která vraždí, i když se vzdává a *protože se vzdává*, jejíž rukou zasazené rány hojí se ztěžka, jejímiž rty vtisknuté polibky nehojí se vůbec...

Jest několik velmi jemných a promyšlených psychologických momentů v básni p. Mayerově — v básni, třeba byla psána prózou, neboť básní jest Tristan svou stavbou i svým výrazem stylově drženým, melodickým a při jakési zastřenosti a monotonnosti přece dost odstíněným — tak na příklad místo ve 3. aktě, kde Tristan po letech touhy překonává Isoldu, sen svůj, jakmile se mu naplnil; stačí pohled na živou Isoldu, aby oči snem rozhořelé změřily celou propast mezi snem a skutečností, stačí pohled na ubohou Ritu, aby pobledla vedle tohoto oddaného rybářského děvčete, zkráslého jen svou vnitřní oddaností, královská pýcha výbojně Isoldy... A hned potom stejně jemně cítěné finale básně: nenávisť k Ritě, která „zasáhla v jeho osudy“; každé zasažení v osud snivcův má následkem jen zpřetrhání jeho snového vlákna...

Tristan p. Mayerův jest šťastným korektivem jeho posledního dramatu z Národního divadla, tak vnějškového a neorganického, a zároveň mementem básníkovi, připomínkou prvního příkazu, bez něhož není umělecké spásy: buď věren sobě samému!

Bylo by možno, aby wagnerovec p. Mayer dovedl ho přelechnouti?

Městské divadlo vinohradské: Schnitzlerova činohra Život volá

Život volá není vrcholným dílem Schnitzlerovým — tím je Závoj Beatricin, a spíše ještě Osamělá cesta — a přesto vděčně kvituju Vinohradskému divadlu, že jej uvedlo na svou scénu. Ne že by to bylo veliké nebo silné umělecké dílo nebo dokonce báseň, ne že by to byla práce tvořící nové hodnoty, ale proto, že jest to rozkošný epilog opozděného romantika, podobenství snové mechaničnosti a osudovosti, kterou jest život. Schnitzler není veliký dramatik, jest jiným způsobem, ale obdobně jako Grillparzer jen dramatický elegik. Nemá svého dramatického stylu, i v nejlepší své práci, v Osamělé cestě, pracuje hodnotami Ibsenovými, přizpůsobenými jen své polo melancholické, polo ironické duši a vídeňskému erotickému ovzduší svého díla. Neboť Schnitzler má erotickou kulturu ryze vídeňskou, jako ji má ve vyšší sféře Grillparzer a v nižší Strauss, ale erotickou kulturu velmi vyslovenou; není tvůrcem nových stylových nebo životních hodnot, jest jen kouzelníkem citových nálad, úpadkovým gourmet, který vychutnává poslední sladkohořké kapky v poháru a umí se zahledět laskavým, teskným a chápajícím zrakem do hasnoucích podzimkových féerií životního snu...

Život volá má z dramatu jen vstupní fanfáry prvního aktu, jen skoupě vyměřené spacium mezi zločinem a rozkoší v aktě druhém — pak rozbíhá se do písku, rozplývá se v epilog, kterým byl svou vnitřní podstatou vlastně již od začátku. Poslední akt není již než komposice čistě dekorační, cosi jako böcklinovský obraz komponovaný na meditativné thema o snové pomíjivosti života a stavěný na protikladu poučeného a zhořklého věku dospělého a sladce nevědomého dětství, hrajícího své první hry na jarní louce čerstvě rozkvetlé... Melancholický epilog nad životem, povzdech těch, „jimž ještě slunce svítí“. V posledním aktě vracejí se dvě typické schnitzlerovské dívky z výpravy za štěstím, zlomeny a porvány, jedna umírající, druhá, a to jest horší, pokořená — pokořená Životem, který nám nedává času

164 neřeknu ke štěstí, ale ani k zločinu, který má naspěch a znásilňuje, který nejlepší své dary obklopuje hrůzou nebo ošklivostí a nutí sestupovati pro ně do bláta, který dává nám čas jen k jedinému: plakati a teskniti nad nenávratným... Taková jest píseň měkkých melancholických houslí Schnitzlerových.

Scénován i vypraven byl Schnitzler s patrnou péčí a v mnohém šťastně; pan Wenig rád dává se poučovat získanými zkušenostmi a „den können wir erlösen“. Hráno bylo také s chutí a dobrou vůlí, třebaš nevyrovnaně, neuceleně a mnohde ještě ochotnický. P. Charvát, pí Tábořská zasluhují uznání, často ovšem ne za to, čeho dosáhli, ale oč se snažili; zato někteří z pánů jsou nepoučitelní i nevlýčitelní.

*Městské divadlo vinohradské: V. Dykova Ranní ropucha;
K. Legerova veselohra V zakletém zámku*

Jest stará zkušenost v malířství, že skizzy i prostředních malířů zdávají se často duchaplnými, — ale jakmile se provedou, vyjdou z nich nudné, počestné, průměrné a utahané obrazy. „Být čtvrt hodiny duchaplným nebo zajímavým dovede i leckterý můj lokaj,“ říkával kterýsi grandseigneur z doby, do níž položil p. Dyk svou Ropuchu, a aktík p. Dykův hraje se právě patnáct minut a spíše o minutu méně než více... Hůře bylo by již dovést býti zajímavým celý večer! Tuto moudrost, poněkud negativnou, pochopil výborně pan Dyk a praktikuje ji se znamenitým zdarem odedávna. Obmezuje se na skizzy a jen na skizzy; ani jeho tlusté romány nejsou, umělecky mluveno, ničím než skizzami. Za celý svět nedostanete p. Dyka k tomu, aby úplně prokreslil situaci, dopověděl své figury, zaujal jasné a otevřené postavení k některé otázce; za celý svět nevytáhneš ho z jeho interesantního přítmí, z jeho napovídavého a nedopovídavého, obojace neurčitého a nejasného skizzařství. Ví dobře, že by bylo hned po mysteriu, hloubce, zajímavosti, kouzlu.

Bluetka p. Dykova trvá tedy právě necelých 15 minut, a již

165 proto zdá se řadě lidí nesmírně duchaplnou a geniální. Jsou to prostoduši dobráci, kteří nikdy neviděli vedle sebe skizzu a provedené dílo a nemají tuchy o tom, jak dlouhá cesta vede od skizzy k dílu a kolik svěžesti, síly, zajímavosti a kouzla se na této těžké, kamenité cestě poztrácí. Aby tedy nebylo nedorozumění: opravdu geniální tvůrci jsou ti, jichž *dokončená* díla, díla *dopovězená a úplně provedená*, mají tolik tajemství a ducha, kolik skizzy jiných...

Znalci jest velmi obtížno nadchnouti se aktičkem p. Dykovým. Není v něm charakterů, byl jen trochu prohloubených a prokreslených; není tam nic než několik stínů, několik silhuet, vystřižených z černého papíru. Kdo se může rozehřát pro tyto figury nebo proti nim za těch patnáct minut, po něž se potácejí po scéně? Kdo můžeš vejít k nim v nějaký poměr, když cítíš, že autor sám nemá k nim žádného určitého poměru?

Aktík p. Dykův jest příznačný pro p. Dykovo umění, nebo lépe poloumění a neumění — neboť opravdovým a celým uměním není jistě, co provozuje p. Dyk. Ranní ropucha potvrzuje mně jen mou starou diagnosu, že p. Dyk jest kombinátor hlavou a jen hlavou, cosi jako skladatel více méně podařených hádanek — a ne básník, ne tvárný umělec, který cítí celou osnovu života a jehož sebemenší zlomek nese v sobě náповěd všech jeho rozloh a šíří. Pan Dyk čte mnoho — čte nejvíce ze všech našich spisovatelů — čte snad více než čtenáři z profese a kritikové, a čte výbornou a znamenitou literaturu. A z ní kombinuje, představuje své práce; z citátů, z reminiscencí, z náповědí. Je to zvláštní kombinační činnost umu a vtipu, při níž nemají účasti hlubší duševní síly. Z několika faktů, citátů, náповědí vysouká si a upřede si p. Dyk jako pavouk svou stavbu; ale je to stavba nepevná, beze všech hlubších a vnitřních nutností; kde o ni zavádíš, tam se boří. Tak jest tomu i s Ranní ropuchou. Hemží se přímo nepravděpodobnostmi; celá situace, celá stavba její jest nepromyšlená, náhodná, vymudrovaná.

Tak hned na př. způsob, jak vystupuje a vede si u p. Dyka Ludvík XV., jest absurdní (Ludvík p. Dykův, jakmile zví, že